

TÜRKÇE ÖĞRETİMİ ÜZERİNE YABANCI YAZARLARIN HAZIRLADIĞI DERS KİTAPLARINDA SÖZ DAĞARCIĞI ve KÜLTÜREL UNSURLAR: “A Practical Grammar of the Turkish Language”, “Turkish Literary Reader” ve “Gramatika Turetskogo Yazıka” Örneklerinde¹

Doç. Dr. Fatma Açıık

GÜ Türk Dili

Özet

Türkçenin anadili olarak Türklere öğretiminin Türkiye ayağıyla birlikte yurt dışındaki Türk çocuklarına ve Türk soylulara öğretiminin yanında yabancı dil olarak öğretimi konusunda da çok sık değişen programın yarattığı sorunlarla birlikte, öğretim elemanı yetiştirilmesi sorunu, dil öğretiminde kullanılan yöntem ve yaklaşımları takip konusunda yetersizliğe, ders araç ve gereçleri özellikle kitaplar konusunda eksikliğimiz de ilave edildiğinde dünyanın en çok konuşanına sahip yedinci dil olmasına rağmen ikinci bir dil olarak günümüzde pek tercih edilmediğini görmekteyiz.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin yaygınlaşmamasının temelinde yukarıda sıralanan sorunların yanında ekonomik, siyasi ve kültürel etkenlerin de önemli bir rolü olduğunu söyleyebiliriz. Günümüzün aksine geçmişte Türkçe öğrenmek oldukça rağbettedir. Özellikle ekonomik ve siyasi sebeplerden dolayı Osmanlı İmparatorluğu'nun zirvede olduğu 16., 17. yüzyıllarda Türkçeye yoğun ilgi gösterdiklerini, o döneme ait Türk yazarlarla batılı yazarların kaleme aldığı Türkçe öğretim kitaplarının sayısından ve dil öğretim merkezlerinin varlığıyla ispatlayabiliriz.

Venedik Cumhuriyeti kendi uyruğundan olan doğu dilleri ve özellikle de Türkçe bilen tercümanlarını yetiştirmek amacıyla 1551 yılında İstanbul'daki elçiliğinin bünyesinde ilk dil oğlanları (*giovani della lingua*) okulunu kurmuştur. Venedik Cumhuriyeti İstanbul'daki dil oğlanları okulu örneğini, 1669 yılında Fransa, 1754 yılında Avusturya, 1766 yılında Polonya ve son olarak 1814 yılında İngiltere izlemiştir. Papalık siyasî ve askerî nedenlerle 1627'de kurulan Collegiumde Propaganda Fide'nin programına Türkçe öğretimini dâhil etmiştir. Yine Paris'te Louis-le-Grand kolejinde Türkçe ve diğer doğu dillerini öğrenen kişilerin eğitimlerini “Doğu dilleri konusundaki bilgilerini arttırmak ve tercümanlık görevlerinde kullanılmak üzere İstanbul'da Fransız Elçiliği binası içerisinde bulunan Kapüsen Koleji'nde eğitim öğretimlerine devam ettiklerini biliyoruz.

Türk yazarlar tarafından XI. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar (XX. yüzyıl dâhil) XI. yüzyılda 1 kitap, XIX. yüzyılda 6 kitap, XX. yüzyılda 149 kitap olmak üzere toplam 156 kitap; yabancı yazarlar tarafından ise XVII. yüzyılda 11 kitap, XVIII. yüzyılda 11 kitap, XIX. yüzyılda 34 kitap, XX. yüzyılda 172 kitap olmak üzere toplam 228 kitap yazılmış olması (Hengirmen 1993:7) Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin uzun yıllar yabancıların tekelinde kaldığının göstergesidir.

Hem bu okullar hem de adı, sayıları verilen kitaplarla ilgili bazı çalışmalar mevcutsa da yeterli değildir. Bu bildiride yabancılar tarafından yazılmış ders kitaplarından üç örneklem seçilmiştir “A Practical Grammar of the Turkish Language”, “Turkish Literary Reader” ve “Gramatika Turetskogo Yazıka” adlı kitapların Türkçe öğretiminde hangi yöntem ve yaklaşımları kullanıldığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Geçmişte ve hâlihazırda yazılan kitaplarda kullanılan söz dağarcığının tespiti ve hangi kültürel değerlerimizin aktarıldığı konusunda yardımcı olacağı gibi, “Türk” algısının batıda nasıl oluşturulduğu konusunda da bize ışık tutacak veriler kazandıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe, ders kitapları, kültürel değerler, söz dağarcığı

Course Books prepared by foreigners on Turkish Teaching Vocabulary and Cultural Values: “A Practical Grammar of the Turkish Language”, “Turkish Literary Reader” and “Gramatika Turetskogo Yazıka”

Abstract

We need to know Turkish language teaching to Turkish children living abroad, students with Turkish origin and to Turkish students as a mother tongue. Despite the Turkish language is 7th most spoken language in the world it was not preferred as a second language. The reasons for Turkish as a foreign

1. Bu bildiri IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu kapsamında Muğla Üniversitesi'nde 2011 yılında sunulmuştur.

language is not became widespread are curriculum changes time and time again; problems related to education of academics, deficiency to follow methods and approaches to teach language, absence of coursebooks, schoolbooks and other teaching instruments;

In addition above conditions, political, economical and cultural reasons are also very important for Turkish as a foreign language is not became widespread. Turkish language was most popular During 16th and 17th Century which was the prosperous years of Ottoman time because of economical and political reasons. We can predict this popularity from the numbers of Turkish language teaching books by Turkish and western authors during 16th and 17th century.

In 1551, Venetian republic conceived a program to train young men in Turkish and Eastern languages as interpreters. The school was for “giovani di lingua” established in Venetian embassy. The boys accepted to program were to stay in Istanbul for five years. In 1627, 1669, 1754, 1766 and 1814 Vatican, France, Austria, Poland and England established Turkish language school respectively. In Paris, Louis-le-Grand established a scheme for young french children to learn Turkish and other eastern languages. French needs interpreters with a good knowledge of spoken Turkish so, they can be use in French diplomacy. Such children sent to French embassy in Istanbul to carry on learning in Kapusen college

Turkish authors have written 1 book, 6 books and 149 books in XI., XIX. and XX.th century respectively. In contrast, western authors have written 11, 11, 34, 172 and 228 books in XVII., XVIII., XIX., and XX. respectively (Hengirmen 1993: 7). Despite studies on Turkish teaching schools there is not enough studies on these books.

In these speech two examples are selected. These are two course books written by foreigners: “A Practical Grammar of the Turkish Language”, “Turkish Literary Reader” and “Gramatika Turetskogo Yazıka” We would like to know which teaching approaches and opportunities for teaching Turkish are used. We also try to determine vocabulary of these books. Most importantly, we want to identify which cultural values are given, and what is the method of approach to these teaching.

Key Words: Turkish as a foreign language, teaching books, cultural values, vocabulary

Batılıların Türklere Bakış Açısı: Modern dünyanın olmazsa olmazı imaj ciddi bir iletişim dilidir. Dışarıda Türkiye’ye nasıl bakılıyor? Türkiye ve Türk denince akıllara nasıl bir tip veya tipler geliyor? Önyargılar nelerden kaynaklanıyor? gibi sorulara cevap aramaya çalışan birçok araştırma, makale ve kitabın varlığından haberdarız.

Bu çalışmalardan hayatında bir kez olsun Türk görmemiş insanların bile, Türklerle ilgili bir kısım önyargılarının olduğunu öğreniyoruz. Türkiye hakkındaki olumsuz imajın oluşumunda, karşı tarafın bilgisizliği, yanlış anlaması ve gerçekleri çarpıtması gibi bir kısım etkenlerin rolünün yanında, Türkiye ve Türkler aleyhine batılı devletlerin bilinçli politikalarını ve bizden kaynaklanan nedenleri de göz ardı etmemek gerekir.

Türk tarihi, edebiyatı, kültürü ve genel olarak Türkiye, dolayısıyla Türkler hakkındaki olumsuz önyargılarda kitapların bunlar arasında özellikle tarih dersine ait kitapların, seyahatnamelerin, gezi yazılarının, şiir, roman, tiyatro türünde yazılmış edebi eserlerin önemli bir rolü olduğunu biliyoruz².

² SCHIFFER, R., “19. yy. Seyahatnamelerinde Türk Kadını ve Türk Erkeği İmajı”, *I. Uluslararası Seyahatnamelerde Türk ve Batı İmajı Sempozyumu Belgeleri*, Eskişehir 1987. Sir Charles Fellows, *Travels and Researches in Asia Minor, More Particularly In The Province Of Lycia*, London 1852. SPOHN, M., *Her Şey Türk İşi*, Almanların Türkler Hakkında 500 Yıllık (Ön)Yargıları, (Çev. Leyla Serdaroglu), Yapı Kredi Yayını, İstanbul 1996. Akt., ÖNALP, E., “İspanyol Seyyahlarına Göre Türk İmajı”, *I. Uluslar arası Seyahatnamelerde Türk ve Batı İmajı Sempozyumu Belgeleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:221, Eğitim Fakültesi Yayınları No:6, Eskişehir 1987, s. 359. AMİCİS, E., *1874’de İstanbul*, (Çev: Reşad Ekrem Koçu), Aydınlık Basımevi, İstanbul 1938. AMİCİS, E., “Türkiye Seyahatnameleri 1”, *1874 de İstanbul*, Çev. Reşad Ekrem Koçu, Aydınlık Basımevi, 1938. ARUNDELL, F. V. J., *Discoveries in Asia Minor Including A Description of The Ruins of Several Ancient Cities and Especially Antioch of Pisidia*, London 1834. AYBET, Ü., G., *Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530–1699)*, İstanbul 2003. BOBOVİOUS, A., *Topkapı Sarayı’nda Yaşam*, Çev. Ali Berktaş, İstanbul 2002. COBB, S., *Gerçek Türkler*, Çev. Hasan Kaya, Maviyağaç, İstanbul 2006. DAVIS, E., J., *Life in Asiatic Turkey*, Adamant Media Corporation, London 1879 FARRERE, C., *Türklerin Manevi Gücü*, Çev. Cengizhan Orakçı, Elips Kitap, Ankara 2004. FAROQHI, S., *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam*, Çev. Elif Kılıç, Tarih Vakfı, İstanbul 2005. FELLOWS, Sir Charles, *Travels and Research in Asia Minor, More Particularly in The Province Of Lycia*, Londra 1852. LANCKORONZİ, K. G. V., *Pamphylia ve Pisidia Kentleri*, Çev. Selma Bulgurlu Gün, Graphis Matbaa, İstanbul 2005. İLDEM, E., A., *Fransız Gezginlerin Gözüyle Türkler ve Yunanlılar*, 19. Yüzyılın İlk Yarısında Fransız Gezginlerin Yapıtlarında Karşılaştırmalı Türk Yunan İmgesi, Boyut Kitapları, Kasım 2000. KABBANİ, R., *Avrupa’nın Doğu İmajı*, Çev. Serpil Tuncer, Bağlam Yayınları, İstanbul 1993. KUMRULAR, Ö., *Dünyada Türk İmgesi*, Kedi Kitap Yayınevi, İstanbul 2005. KUMRULAR, Ö., *Avrupa’da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu*, Doğan Kitap, İstanbul 2008. KUTLU M. N., *Türkiye’de Bir Gezgin Şövalye Nogales Mendez*, İstanbul 2000. LÖSCHBURG, W., *Seyahatin Kültür Tarihi*, Çev. Jasmin Traub, Dost Kitabevi, Ankara 1998. LENNEP, H. J. V., *Travels in Little-Known Parts of Asia Minor; with Illustrations of Biblical Literature and Researches in Archeology*, Adamant Media Corporation, London 1870.

Türkiye hakkındaki olumsuz imajın oluşumunda bizden kaynaklanan nedenleri başka bir çalışmaya bırakarak; batılı devletlerin tarihteki korkuları, dini bağınazlıkları ve siyasi, ekonomik çıkarları kaynaklı oluşmuş yargılar üzerinde kısaca durmakta yarar vardır.

Türk kimliği, Avrupa'nın kendi kimliğini tanımlayabilmesi, birlik ve bütünlüğüne zemin teşkil edebilmesi için tehdit olarak gördüğü bir "öteki" olarak algılanmıştır. Yüzyıllar öncesine dayanan Doğu - Batı ayrımının ne zaman oluştuğu ve bu ayrımın kime göre tanımlandığı oldukça önemlidir. Doğu, Antikçağdan beri, gönül maceralarının, egzotik varlıkların, akıldan çıkmayan anılarla görünümlerin, olağanüstü deneyimlerin mekânı olarak Avrupalılar tarafından yaratılmıştır. Ortaçağ'la birlikte Batı kendini, Universitas Christiana (Hıristiyan âlemi) ya da Christianitas (Hıristiyan evreni), İslamiyet'i ise "öteki" çerçevesinde tanımlamıştır. Bu da Doğu'yu Avrupa'nın kültürel rakibi ve karşıtı durumuna sokmuştur (Kılıçbay 1998: 47-53). 18. yüzyılın ortasından itibaren ise Doğu — Batı ilişkilerinin iki temel özelliği olduğu görülmektedir. Bunlardan ilki, Avrupa'nın Doğu üzerinde sistematik, gelişen bir bilgiye sahip olmasıdır. İkinci özelliği de Avrupa'nın üstünlük iddiasında bulunmasa dahi güç dengesini daima kendi tarafında tutuşudur. Politik, kültürel ve hatta dini alanda dahi Doğu - Batı ilişkileri temelde daima zayıf ve güçlü ortaklar arasında olduğu şekli ile kalmıştır. Bununla birlikte Doğulu her zaman düşüncesiz, hain, entrika ve kurnazlığa yatkın, Avrupalı ise buna karşılık, erdemli ve olgun olarak nitelendirilmiştir (Uzel 1998: 65).

Selçuklu Türklerinin yükselişiyle birlikte Türkler diğer İslami unsurların gözünde, "İslam'ın Kılıcı" konumuna erişmişlerdir. Bu dönemde Türkleri ötekileştirici niteliğe sahip belge niteliği taşıyan mektuplar Türk imajının oluşmasında önemli bir rol üstlenmiştir. 14. ve 15. yüzyıllarla birlikte Batı Avrupa'daki Türk imgesini her şeyden önce, Osmanlıların Balkanlarda egemenlik kurmaları ve 1453'te İstanbul'u fethetmeleriyle sonuçlanan savaşlar belirlemiştir. İstanbul'un Türklerin eline geçmesiyle birlikte, Türklerin Batı'ya akınlar düzenleyecekleri ve Hıristiyanlığı yok edecekleri korku ve endişesi belirtmeye başlamıştır³. Dolayısıyla 15. ve 16. yüzyıllarda süregelen savaşlar Türklerin Avrupa'daki imajını belirleyen temel unsurlardan biri olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda uzun zaman kaldıktan

---

MUŞMAL, H., Yabancıların İzinde Osmanlı: Konya ve Çevresinde Araştırma Yapan Yabancılar, Konya 2009.; ÖNALP, E., Perulu Bir Gezginin Gözüyle 1862 yılında İstanbul, Ankara 2000.; PINAR İ., Gezginlerin Gözüyle İzmir XVII. Yüzyıl, Akademi Kitapevi, İzmir 1998.; SKENE, J. H., Anadol; The Last Home of The Faithful, Adamant Media Corporation, London 1853.; SPOHN, M., *Her Şey Türk İşi*, Almanların Türkler Hakkında 500 Yıllık (Ön)Yargıları, (Çev. Leyla Serdaroğlu), Yapı Kredi Yayını, İstanbul 1996.; SPRATT T.A.B, FORBES E., Milyas, Kıbratis ve Likya'da Yolculuklar 1-2, Çev. Doğan Türker, İstanbul 2008.; ŞAHİN, G., İngiliz Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumunu ve Türk İmajı, Gökkuşe, İstanbul 2007.; SCHIFFER, R., *British Travellers in 19th Century Turkey*, Amsterdam 1999.

ŞEYHUN, M. H., FIRAT, S., *Lycia through the eyes of European travellers*, Mas Matbaacılık A.Ş., İstanbul 2003.; ŞEYHUN, M. H., IŞIN, E., *Pamphylia through the eyes of European travellers*, Mas Matbaacılık A.Ş., İstanbul 2006.; ŞAHİN, N., *Batı Seyahatnamelerine Göre XIX. Yüzyılın Osmanlı Toplumunda Kadın ve Aile*, Ankara 2007.; UYSAL, M., *Avusturyalı Murad Efendi Biyografisi ve Türkiye Seyahatnamesi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2004.; TİMUR, T., *Osmanlı Kimliği*, İmge Kitabevi, Ankara 2000.; HÜNER, T., 19. Yüzyılda Osmanlı Avrupa İlişkileri, Ümit Yayıncılık, Ankara 2000.; ULAĞLI, S., *İmgebilim Öteki'nin Bilimine Giriş*, Sinemis Yayınları, Ankara 2006.; UYSAL, M., *Avusturyalı Murad Efendi Biyografisi ve Türkiye Seyahatnamesi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 2004.; WHEATCROFT, A., *Osmanlılar*, Çev. Mehmet Harmancı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1996.; GÖYÜNÇ, N. I. "Prof. Dr. Göyünç'ün Konuşması" Uluslar arası Seyahatnamelerde Türk ve Batı İmajı Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No.221, Eskişehir, 1987.; HEPPNER, H. I. "Aydınlanma Çağında Batılılarda Türk İmajı" Uluslar arası Seyahatnamelerde Türk ve Batı İmajı Sempozyumu, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No.221, 1987.; KODAMAN, B., "Osmanlı Siyasi Tarihi (1876-1930)", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, (red. Hakkı Dursun Yıldız), Çağ Yayını, C.XII, İstanbul 1993.; ÖNALP, E., "İspanyol Seyyahlarına Göre Türk İmajı", I. Uluslar arası Seyahatnamelerde Türk ve Batı İmajı Sempozyumu Belgeleri, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:221, Eğitim Fakültesi Yayınları No:6, Eskişehir 1987.; YILMAZ, Ö., *Batılı Seyyahlara Göre Trabzon (1808-1878)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon 2006.; YÜKSELOVA, Z., *İngiliz Kadın Seyyahlarından Lucy Mary Jane Garnett'in Seyahatnamesi ile Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey'in Hatıralarına Göre XIX. Yüzyılın Sonunda Türk Gelenekleri ve Göreneklere*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2004.; ŞAHİN, N., *Batı Seyahatnamelerine Göre XIX. Yüzyılın Osmanlı Toplumunda Kadın ve Aile*, Ankara 2007.; KIRCA, H.S., *İngiliz Seyyah Sir Charles Fellows'un Eserinde Türkiye ve Türk İmajı*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2010; MUMCU, A., "Almanca Yazılmış Seyahatnameler ve Bu Türe Giren Eserlerin Tanıtımı Konusunda Konuşma", *I. Uluslararası Seyahatnamelerde Türk ve Batı İmajı Sempozyumu Belgeleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:221, Eğitim Fakültesi Yayınları No:6, Eskişehir 1987, s. 90.

³ Hatta İstanbul'un fethinden önce 1445 tarihinde, Papa N. Bugen Danimarka'ya gönderdiği elçi aracılığıyla gittikçe büyüyen Türk tehlikesine işaret etmiş ve Türklerin bu hızlı ilerleyişini durdurmak için giriştiği mücadelenin masraflarının karşılanması için bu ülkeden para istemiştir. Bundan sonra Türkler, Batı Avrupa'nın birçok yerinde, "Türk tehlikesi" propagandası aracılığı ile Deccal' in habercileri olarak dehşet uyandıran bir biçimde tanıtılmaya başlamışlardır.

sonra görüp yaşadıklarını anlatan seyyahlar da "Türk tehlikesi" imajını pekiştirmişlerdir⁴. Bu yüzyıl içerisinde Türklere karşı Birleşik Avrupa projeleri oluşturulmaya çalışıldığı görülür⁵.

⁴ Seyahatnamelerden biri 1436'da Transilvanya'ya giren II. Murat komutasındaki Osmanlı ordusuna tutsak düşen ve Anadolu'ya getirilen Macaristanlı Georg von Ungarn'ın "*Türkeli — Trac tatus (Türklere İlişkin)*" dur. 1458 yılında Roma'ya döndükten sonra dinbilimsel bir deneme yazmıştır. Ungarn bu denemesinde, Osmanlı İmparatorluğu'nda şeytanın imparatorluğu ile karşılaşmayı beklerken, gayet düzenli ve Hristiyanlara bile örnek olabilecek bir toplum bulunduğunu ifade etmiş ve vicdanının düştüğü derin bunalımı bu eserinde dile getirmiştir. Yazar bu çelişkiyi Müslüman olmak ve Roma'ya döndükten sonra tekrar Hristiyanlığa geçmek yoluyla çözmüştür. Bu çerçevede ele alınması gereken bir diğer önemli eser ise, Bartholomaeus Georgievits'e ait "*Türklerin Gelenek ve Göreneklere*" adlı eseridir. Georgievits de on iki yıl tutsak olarak bulunduğu on iki yılda edindiği gözlemlerini anlattığı eserinde Türk kültüründe ibadet, şenlikler, toplumsal yapılanma, inancın gereklerini yerine getirmede uyulan kurallar, vakıflar, ölüm, insan — hayvan ilişkisi, zanaatçılık, konut, tarım, toplumsal yapılanma ve tabakalaşma gibi alanlarda açıklamalarda bulunmuştur. Avusturya/Habsburg İmparatorluğu'nun İstanbul'daki Büyükelçisi Ogier Ghiselin von Busbeck tarafından 1554 — 1562 tarihleri arasında kaleme alınan *The Turkish Letters of Ogier Ghiselin De Busbecq* adlı eser bu çerçevede oldukça önemlidir. Eser Busbeck'in İtalya'daki öğrencisi ve daha sonra Alman İmparatoru'nun Portekiz'de elçisi olan Nicholas Michault'a yazdığı dört mektuptan oluşmaktadır. Mektuplar Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yüzyıldaki genel görünümünü vermektedir. Mektuplar, olumsuz imgelemeler içermektedir. 1554 — 1562 yılları arasında İstanbul'da görev yapan Busbeck kısa zamanda Türk karakterine sevgi ve yakınlık duymuştur. Elçi, günlük yaşam içerisinde Türk halkının "az konuşma" ve "mütevazı yanından" övgüye değer davranış biçimi olarak değerlendirerek, Türk savaşçıların ve birliklerinin düzenliliğini, "beden ve konut" temizliğine gösterdikleri özenden övgüyle bahsetmiştir (Ogier Ghiselin von Busbeck, *The Turkish Ambassador at Constantinople 1554 - 1562*, Oxford University Press, 1968; *Letters of Ogier Ghiselin De Busbecq Imperial* Latınceden çev. Edward Seymour Forster, Oxford).

⁵ Bunların önde gelenlerini şu şekilde sıralayabiliriz: Dönemin İspanya imparatoru V. Carlos Hristiyanlar için en kutsal savaşın Türklere karşı verilen savaş olduğunu savunmuştur. V. Carlos 1523 yılı başlarında Sessa Dükü aracılığıyla Papa VI. Hadrianus'a sunduğu raporunda, Hristiyan dünyasını korumak için Türklerin saldırılarına karşı koymak gerektiğini söylemiş ve Bâbüali'ye karşı savaşmak için Papalık Devletinin askeri yardımı artırmasını istemiştir. V. Carlos ayrıca, Macaristan ve Rodos Krallıklarına da yardım edilmesi ve Türk saldırılarına uğrayan Napoli ve Sicilya Krallıklarının korunması için gerekli önlemlerin alınması ve İtalya kıyılarını korumak amacıyla Papa'nın kadırgalarının İspanyol kadırgalarıyla işbirliği yapmasını da önermiştir. Bu çerçevede Türk tehlikesine karşı koymak için V. Carlos'la sıkı bir işbirliği içerisinde bulunan Papa VI. Hadrianus, Türklerin Roma için gizli ama gerçek bir tehlike olduğunu inanıyordu. Papa VI. Hadrianus, V. Carlos'a "Hristiyan dünyasının Türklere beraberce mücadele edebilmesi ve Hristiyan prenslikleri arasında bir barış anlaşması imzalanması için her şeyi yapacağım" diye yazmıştı (Paulino Toledo, "Osmanlı — İspanyol İmparatorluklarından Dünya İmparatorluğu Fikri: 16. Yüzyıl", Pablo Maritn Asuero (ed.), *İspanya — Türkiye: 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2006).; Protestan Francis de La Noue da 1589'da yazdığı "Politique and Militarie Discourses of the Lord La Noue" adlı eserinde Türkler Tanrı'nın gazabı olsa bile, onlara karşı savaşmak gerektiğini iddia etmiştir Aslı Çırakman, "Avrupa Fikrinden Avrupa Merkeziliğine", *Doğu Batı Düşünce Dergisi* Ankara, Felsefe Sanat ve Kültür yayımları, 2001, Vol.4 No.14.). Fransız devlet adamı Sully ise (1560 — 1641), Papalık ve on beş Avrupa ülkesinden kurulacak bir konfederasyon düşünülmüş ve Osmanlı imparatorluğu ile Rusya'yı bu konfederasyon dışında bırakmıştır (Franco Cardini, *Avrupa ve İslam*, çev., Gürol Koca, İstanbul, Literatür Yayınları, 2004; İlber Ortaylı, *Avrupa ve Biz*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2007).

Almancada, özellikle Luther'in söylemlerinde korku ve barbarlığı sembolize eden "Türk" kelimesi bazı dinsel şarkılarda "Tanrı'nın cezası, tanrının kırbağı şeytanın hizmetçisi" olarak tanımlandı. Hristiyanlar günah işledikçe Tanrı Türkler aracılığıyla onları cezalandırıyordu (Onur Bilge Kula, *Alman Kültüründe Türk İmgesi II*, Ankara, Gündoğan Yayınları, 1993.). Ayrıca Türkler, bu dönemin edebiyat ve tiyatro eserlerinde "günahkârları yargılayan Tanrı cezası olarak" da anılmışlardır (Bozkurt Güvenç, *Türk Kimliği*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1996.; S Richard Knolles, *The General Historie of the Turkes, from the Beginning of that Nation to the Ottoman Families*, London, Printed by Adam Islip, 1621; Halil İnalçık, "Türkiye ve Avrupa: Dün Bugün", *Doğu Batı Düşünce Dergisi* (Vol.1 No.2) Ankara, Felsefe Sanat ve Kültür Yayınları, 1998; İbrahim S. Canbolat, *Avrupa Birliği Uluslar üstü Bir Sistemin Tarihsel Teorik Kurumsal Jeopolitik Analizi ve Genişleme Sürecinde Türkiye ile İlişkiler*, İstanbul, Alfa, 2002; Beril Dedeoğlu, *Avrupa Birliği Bütünleşme Süreci I: Tarihsel Birlikler*", Beril Dedeoğlu (der.), *Dünden Bugüne Avrupa Birliği*, İstanbul, Boyut Yayıncılık, 2003; Fernando Fernandez Lanza, "Habsburg — Osmanlı Rekabeti Bağlamında 16. Yüzyılda İspanya'da Türk İmaji", *Özlem Kumnilar* (der.), *Dünyada Türk imgesi*, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005). Benzer şekilde, Francis Bacon da Türkler için "zalim, medeniyetsiz ve kana susamış bir millettir" ifadelerini kullanmıştır. Hatta Luther Türklerin Truvalıların torunları olduğunu bile iddia etti. Luther için Türkler, dünyanın sonunun yaklaştığını haber veren *Daniel Apokalipsan*'i gerçekleştirmesi anlamını taşımaktaydı (Margret Spohn, "Luther ve Türkler", *Avrupa'nın İnce Eşiğinde*, Hamburg, Körber Vakfı Türkiye Programı, 1999.). Martin Luther ayrıca, Türk tehdidinin Hristiyanlar üzerinde ilahi bir kamçı olduğu iddiasında da bulunmuştur." (James H. Charlesworth, *Eski Ahit'in Apokrif Kitapları*, Çev. Muhammet Tarakçı, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 12, Sayı :2, 2003) Luther ayrıca yapıtlarında İslâm'a ve Osmanlı tehlikesinin yayılmasına ilişkin pek çok atıfta da bulunmuştur. Örneğin, İslam, Ortaçağ'da Deccal'in hizmetindeki bir şiddet hareketi olarak görülmüştür.

Türk tarihi uzmanı ünlü İngiliz tarihçi Richard Knolles ise "Türklerin tarihi Hristiyanların yıkımının tarihidir" ifadelerini kullanmıştır. 1621 tarihli "Türklerin Genel Tarihi" adlı eserinin girişinde Knolles, Türklerin dünyadaki en dehşet verici güç olduğunu kaygıyla ifade etmiştir. Bernard Lewis, *Müslümanların Avrupa'yı Keşfi*, çev. İhsan Durdu, İstanbul, Ay ışığı

Bu dönem içerisinde de Türklerden övgüyle bahseden seyahatnamelere rastlamak da mümkündür. Henry Blunt'un 1634 tarihli seyahatnamesi bunların en önemlilerindedir. Blunt, 1634 yılında İstanbul ve Doğu Akdeniz'e yaptığı seyahatin ardından kaleme aldığı eserinde Türkler hakkında şu görüşleri ortaya koymaktadır: "Dünyamızın güney doğusunda Türklerin yönetimi altındaki bölgelerde insanların yaşamları farklıdır. Türkler (günümüzde) yegâne modern millettir. Yeni atılımlar ve işlerde büyüktürler, onların imparatorluğu birdenbire dünyayı istilâ etmiştir (Aybet 2007: 46). Türk, özellikle de Osmanlı imgesi 16. yüzyıl Fransız edebiyatında sık sık karşımıza çıkar. Bu dönem boyunca tüm yazar ve şairler, en çok da askeri ve dinsel kavramlarla, Türklerden söz ederler. Ronsard, Du Bellay, Baif, Belleau gibi şairlere göre, Osmanlı Türk'ü Doğuludur. Ayrıca, 16. yüzyıldaki "Türk sorunsalının" çeşitli siyasi ve dini çıkar grupları tarafından bir propaganda aracı olarak kullanılmasıyla, aslında Osmanlı'nın, kilise ile devlet arasında bir siyasi malzeme olarak kullanıldığı da görülmektedir⁶. 1683'teki Viyana bozgunu sonrası Osmanlı İmparatorluğu Avrupa için askeri bir tehlike olmaktan çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu için, 18. ve 19. yüzyıllar gerilemeyi ve hızlı bir çöküşü beraberinde getirmiştir. Bu dönemde Türkler Avrupalının zihninde "kültürel tehdit" olarak yerlerini almıştır. Türk kelimesi "sapık, eşcinsel, lezbiyen" gibi kavramlarla birlikte anılır oldu⁷. Alman halk şarkılarının bir bölümünü oluşturan ve "Türk şarkıları" adıyla bilinen şarkılarda Türkler; ahlâksızlığın timsali, Tanrı'nın bir cezası, Hıristiyanlık inancının tehdidi, zulüm, alay figürü olarak gösterilir⁸. W. A. Mozart'ın "Saraydan Kız Kaçırma" operası örneğinde ise; kabalık, iradesizlik, erdemsizlik ve kötülük gibi özellikler Osmanlı ve Türk imgesiyle ilişkilendirilmiştir⁹.

Kitapları, 2000. Yine aynı tarihlerde İzlanda'da bu tür Türk algılamaları ortaya çıkmıştır. İzlanda'da kiliselerde okunmakta olan Lutheryen Dua kitabı, Allah'tan, kendilerini "Papa'nın kurnazlığından ve Türklerin teröründen" korumasını diliyordu. 1693'te büyük bir Avrupa Birliği'nin planlarını yapan William Penn ise, Türklerinde bu birlik içerisinde yer alabileceklerini fakat bunun bir şarta bağlı olduğunu bu şartın da Türklerin dinlerini değiştirmeleri olduğunu ifade etmiştir. Bir diğer önemli eser de İngiliz yazar John Barclay'e aittir. Barclay 1631'de yazdığı "Zihinlerin Aynası" adlı kitabında Avrupa'da yaşayan milletlerin karakterlerini kendine göre iyi ve kötü yönleriyle karşılaştırmıştır: Barclay'e göre Türkler; "sanatı, bilimi ve şehirleri yok eden barbarlardır. Dinleri, kaba zihinlerini yontmaya elverişli için cahildirler.

⁶ 17. yüzyıl İsveç'inde de Türkler, Hıristiyanlığın can düşmanı olarak görülmüşlerdir. Örneğin, Jönköping'deki Papaz Erland Dryselius'un 1694'te yayımlanan "Luna Turcia eller Turkeske m'ane, anwijnandes lika som uti en spegel de mohametiske vanskellige regementet, fördeltes uti fyra qwarter eller böcker" (Türk ayı, dört bölüme ayrılan ve tehlikeli Muhammedanların ordusuyla nasıl başa çıkılacağı anlatılan kitap) adlı eserinde bu konular ele alınmıştır. Ayrıca, ülkedeki papazların ayinlerinde okudukları vaazlarda Türklerin genel "gaddarlıklarından" ve "kana susamışlıklarından" söz edilmiş ve ele geçirdikleri yerleri nasıl yakıp yıkip, yerle bir ettikleri anlatılmıştır. "Öte yandan diğer Yakındoğu ve Ortadoğu halklarının çoğundan farklı görünür. Türk, baş düşman rolü için Araplar ve diğer Müslümanlarla yarışır. Bu düşman iki bakış açısıyla ele alınır. İlki, bir savaşçı olarak gösterdiği tavır ve Osmanlı devlet yönetimine özgü unsurlar, ikincisi, onu geleneksel hasım haline getiren farklı bir dinsel cemaate ait olması bakımından. Ancak bu bağlamda çok daha sık rastlanan durum, Osmanlıların tüm Avrupa halkının düşmanı olarak gösterilmesidir. Edith Mazeaud — Karagiannis, "16. Yüzyıl Fransız Şiirinde Türk İmajı : Ronsard, Du Bellay, Baif, Belleau", Özlem Kumrular (der.), **Dünyada Türk imgesi**, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005.

⁷ Ingmar Karlsson, "**Avrupa ve Türkler: Karmaşık Bir İlişki Üzerine Düşünceler**", İstanbul, Homer Kitabevi, 2007, s.19. Türk kahvehaneleri, harem gibi kurumlar, Avrupalılarca anlaşılamayınca kolayca sapık ilişkiler merkezi olarak görüldüler. Tüm bunlara azınlık isyanlarının bastırılmasında çıkan kanlı olaylar da eklenince "medeniyetsiz, vahşi Türk" geri dönmüş oldu (⁷ Kadriye Öztürk, "Ida von Hahn-Hahn'ın 'Orientalische Briefe' ve Lady Mary Montagu'nun 'Briefe At is Dem Orient' Adlı Eserlerinde Doğu ile İlk Karşılaşmada Yabancılık", **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2006, Sayı:16, Aralık 2006, s. 473- 491). 18. yüzyıl İngiliz yazarlarından Lady Mary Montagu'nun "Brief asu dem Orient" (Doğu'dan Mektuplar) adlı eseri bu dönem açısından oldukça önemlidir. Burada "hamam" ritüeli mektuplarda ön plana çıkarılmış ve kültürel bir öğe olarak anlatılmaya değer bulunmuştur. Mektuplarda ayrıca, Yeniçeriler ve İstanbul'da yaşayan Yahudiler ve Ermeniler üzerinde de durulmuştur. Lady Mary Montagu ayrıca, ilk defa İstanbul'da karşılaştığı suçlu aşısını İngiltere'ye götürmüş ve aşının burada da kullanılmasını sağlamıştır. Lady Mary Montagu'nun mektupları kocası Edward'ın 1716 yılında İstanbul'a elçi olarak görevlendirilmesi ile başlamaktadır. Bu mektupların üç cildi 1763'te John Cleland tarafından, dördüncüsü de, Sir Leslie Stephan tarafından yayınlanmıştır. Mektupların modern hali ise, 1931 yılında, Dr. Hans Heinrich Blumenthal tarafından Viyana'da yayınlanmıştır. Lady Montagu, farklı ve yabancı bir kültürü anlamaya, onlara kendi kültürü açısından bir anlam vermeye çalışmıştır. 1753'te de İspanya'da Kardinal Alberoni "Testament Politique du Cardinal Jule Alberoni" adlı eserinde, Türklere karşı Avrupa Hıristiyan birliğini oluşturma düşüncesini yeniden gündeme getirmiştir.Özkan Açıköz, "Avrupa Birliği'nde Kültürel Entegrasyon ve Türkiye'nin Durumu", **Stratejik Öngörü**, Vol.1 No.1, İstanbul, TASAM Yayınları, 2004.

⁸ Türk savaşlarının tarihçesi için ayrıca adı geçen kaynaklara bakınız: Matschke, Klaus, Peter: *Das Kreuz und der Halbmond. Die Geschichte der Türkenkriege*. Düsseldorf/Zürich: Artemis&Winkler, 2004. Rössler, Hellmuth: *Grösse und Tragik des christlichen Europa*. Frankfurt am Main: Moritz Diesterweg, 1955. Guthmüller, Bodo; Köhlmann, Wilhelm (Hg): *Europa und die Türken in der Renaissance*. Tübingen: Max Niemeyer, 2000. Mehmet Ali Kılıçbay, "Fakir Akrahanın Talihi", **Doğu**

I. Elizabeth dönemi İngiliz eserlerinde Türklere karşı daha yumuşak ve daha hoşgörülü bir yaklaşım bulunmaktadır. Bunun en önemli sebebi ise, Osmanlıların düşmanı olan İspanya ve Fransa gibi Katolik ülkelerin İngiltere'ye rakip olmalarıdır (Tuncer 2003: 82).

Sonuç olarak, Avrupa, Yunan ve Roma medeniyetleri, kültür ve din olarak Hıristiyanlık, Rönesans, Aydınlanma, Fransız ve Sanayi devrimlerinin ürettiği değerler üzerine kurulmuştur. Avrupa'nın kültürel bir birim olarak meydana gelmesinde İslam - Hıristiyanlık çatışması önemli bir rol oynamıştır. Türk varlığı, Hıristiyan Avrupalıların ortak düşmana karşı birleşmelerinin yanında Avrupalıların Avrupa çerçevesinde ortak bir kimlik bilinci teşkil etmelerini sağlamıştır (Eralp 1997: 38). Türklere ve Türkiye'ye karşı olumsuz algılamaların temelinde şüphesiz dinin yanında, pratikte Osmanlıların Avrupa aleyhine yayılması ve Türklerin 18. yüzyılın sonuna kadar Avrupa'nın en önemli güçlerinden birisi olması da yatar (Tural 2003: 169; Yeğenoğlu 2005: 89). Geleneksel Türk karşıtı önyargılar Batılıların belleğinde hala yerini korumaktadır. Çünkü bu asılsız imgeler Avrupa'daki bazı film ve çizgi filmlerle günümüze taşınmıştır¹⁰.

Bu bildiri de örneklem olarak seçilmiş Türk dilini öğretmek amaçlı ders kitaplarında da öncelikle yukarıda vurgulanan Türk imajına ait unsurların verilip verilmediği irdelenecek daha sonra kelime hazinesi üzerinde durulacaktır.

Batı Düşünce Dergisi: Doğu Ne? Batı Ne?. Yıl: I, Sayı: 2, 1998, s. 47 — 53.; Edward Said, **Oryantalizm**, çev. Nezh Uzel, İstanbul. İrfan Yayıncılık. 1998.; Helmut Uhlig, **Avrupa'nın Anası Anadolu**, çev. Yasemin Bayer, İstanbul, Telos Yayıncılık, 2007, s.12.; Petra Kappert, Heinz Kramer, Wolf Schmidt "Avrupa İmajı", **Avrupa'nın İnce Eşiğinde**, Hamburg, Körber Vakfı Türkiye Programı, 1999, s.350.; Reha Bilge, **Siyah Beyaz Arasında Türkiye ve Avrupa**, İstanbul, Evrim, 2001.; " Sedat Laçiner, "Türkiye Avrupa İlişkilerinde Kültür ve Medeniyet: Tarihsel ve İdeolojik

⁹ 19. yüzyıla ait bir eserde Alman Mareşal Helmut von Moltke'nin "Briefe über Zusffinde Begebenheiten in der Türkei aus den Jahren 1835 - 1389" (1835-1839 Yılları Arasında Türkiye'deki Durumlar ve Olgular Üzerine Mektuplar) adlı yapıtıdır. Moltke mektuplarında, Avrupa'daki yaşam tarzıyla kıyaslandığında İstanbul'daki yaşam tarzını "tek biçimli, tek düze" olarak tanımlar. Moltke, sokaklardaki kirlilikten, "ilginç meyvelerden" ve "lezzetli yemeklerden" söz etmiştir. "Rüşvet" konusuna da yer vermiştir. Türklerin çevreye ve hayvanlara karşı sevecen tutumları da ayrıca mektuplarda ifade edilmiştir. Bu döneme ait son örnek ise 1854'te Hıristiyanlık açısından Türk tarihini inceleyip yazan İrlandalı Kardinal Newmann'a aittir. Kardinal Newmann, Türklerin savaş gücü (zaferleri), onları imanın ve uygarlığın düşmanı yaptı. Onun için Türklere savaşmak ve onları yok etmek zorundayız yorumunda bulunmuştur. (Bozkurt Güvenç, "Kimlik, İmaj ve Türk İman", Özlem Kumrular (der.), **Dünyada Türk İmgesi**, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2005.)

19. Yüzyılda yayımlanan "le Moniteur Ottoman" adlı Fransızca resmi gazetesinin yazarı Alexandre Blacque'a göre Türk Sarrasin-Müslüman kelimeleri arasındaki anlam paralelligi, Osmanlılar döneminde, "Osmanlı-Türk-Müslüman" (Orhan Koloğlu: "Alexandre Blacque, défenseur de l'Etat otoman par amour des libertés" *Varia Turcica III*, İstanbul, Paris 1986, p. 182. Hasan Anamur'un Fransız yazarlarla ilgili referanslarını verdiği "Fransız Edebiyatında Yeni Türkiye İmgesi"⁹ adlı makalesinde Türk kelimesi, Avrupa sahnesine ilk olarak bir başka müslüman halk olan Sarrasinleri (*Les Sarrasins : Ortaçağda müslüman halklara verilen ad*) belirtmek için girmiştir.) kelimeleri arasında kurulmuştur. Örneğin Diderot'nun sunumunda Türkiye aydınlık karşıtı bir simgedir: "Orada yaşamaya gitmeyelim dostum! Ne kadar kötü bir ülke! Orada etrafındaki bütün yarıcı yaratıkları parçalayıp yutan büyük bir yarıcı yaratık var. Bu yarıcı yaratıklar karşılığında çıkan parçalayıp yutarlar. Orası her şeyin birbirini parçalayıp yediği bir ülkedir. Montesquieu « Farsça Mektuplar ında da benzer ifadeler mevcuttur. ⁹ Yüce derviş, Hıristiyanlar hakkında ne düşünüyorsun ? Yargı gününde, Yahudiler için eşek vazifesi gören ve onları koşar adım cehenneme taşıyan sadakatsiz Türklere gibi olacaklarına mı inanıyorsun ? (Montesquieu, *Lettres persanes*, Lettres XXXV. Librairie Générale Française, 1972, p. 70.)

« Kadınlara zorbalık yapan ve sanat düşmanı » diye nitelendirdiği Türklere karşı duyduğu nefreti hiç saklamayan Voltaire 1716'da Türkleri yenen Prens Eugène'e yazdığı bir şiirde şöyle der.

« Takip edin Müslümanları Ve bir savaşçı hiddetiyle
Engelleri kırın derhal Çiğneyerek sarıklarını
Toza dumana boğun Tamamlayın bu görevi
Küstah sünnetlileri Osmanlı saraylarında.

Elif Sanem Güleç, "W. A. Mozart'ın 'Saraydan Kız Kaçırma' Operasında Türk İmgesi", Akademik Araştırmalar Dergisi, 2007, Sayı: 33.

¹⁰ Örneğin 1970'li yıllarda Alan Parker çevirdiği « Gece Yarısı Ekspresi » adlı filmde yeniden bu Türk karşıtı ön yargıları canlandırmıştır. Bu basmakalıp imgelerin günümüzdeki etkisini görmek için Gece yarısı Ekspresi filmini izleyen öğrencilerine soru soran Prof. Dr. N.J. Griswold'un (Colorado Devlet Üniversitesi, Tarih Bölümü) konuyla ilgili bir makalesinde aktarılan şu alıntı yeterli olacaktır : « Türklere kimdir? Yanıt : « Uyuşturucu kaçakçılığından yakalanan bir Amerikalıyı acımasızca cezalandıran kaba bir halktır. » Ve bir lisenin yanıtı : « Uzun elbiseler giyerler, Araçça konuşurlar ve birçok hanımları vardır. ». Yüzbaşı Haddock'un kahramanları, Semerkant'ın yıldızlı evindeki Corto Maltese ya da İznogoud'un karakterleri; harem denilen yerlerdeki geleneksel imgeleri ve Türk giyim geleneğiyle bağdaşmayan giysiler giymiş sarık ya da fes takmış erkekleri alaycı bir şekilde göstermektedir. "Tintin"deki Yüzbaşı Haddock'un klasik küfürlerinden biri de, kötü (bozuk) kafa anlamına gelen "başıbozuk" tur. Bu, eski Osmanlı ordusunda paralı askerlere verilen bir addır. Aynı şekilde İznogoud'un tüm davranışları kötü bir tipi sergilemeye yöneliktir. Böylece tarihe katkı yaptığı söylenen çizgi filmler, Tarih'ten çok toplumun şuuraltı belleğine hitap etmektedirler. Onun için, çoğu zaman hikâyesi gerçeği yansıtmadığı gibi, tarihi olayları yorumlamada da siyasi, öznel tutum ve davranışlar içermektedirler.

Geçmişten Bugüne Batılıların Türkçeyi Öğrenme Nedenleri: Batılıların Türkçe öğrenme nedenlerini altı başlık altında toplayabiliriz. Bunlar:

1. İlgi ve merak
2. Ekonomik nedenler
3. Askeri nedenler
4. Siyasi nedenler
5. Eğitim- öğretim nedeniyle

6. 1960'lardan itibaren başta Almanya olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine çalışmak amacıyla giden Türklerin neden olduğu sosyal, kültürel, siyasi değişimler Türkçenin yabancı dil olarak Almanya ve diğer ülkelerde öğrenilmesi/öğretilmesini zorunlu hale getirmiştir.

Venediklilerin ticari ve siyasi ilişkilerden dolayı başlattığı Türkçe öğrenimini; Osmanlı medeniyeti ve kültürüne duyulan ilgi ve merak öncelikli olmak üzere diplomatik ve ticari ilişkiler nedeniyle Fransa devam ettirmiş bu iki ülkeyi Avusturya ve diğer Avrupa ülkeleri sonrasında da daha çok siyasi sebeplerle Rusya ve Amerika takip etmiştir. Bu doğrultuda Venedikliler kendi uyuğundan olan doğu dilleri ve özellikle de Türkçe bilen tercümanlarını yetiştirmek amacıyla 1551 yılında İstanbul'daki elçiliğinin bünyesinde Dil oğlanları (*Giovani della lingua*) okulunu kurmuştur. Venedik Cumhuriyeti'nin İstanbul'daki Dil oğlanları okulu örneğini, 1669 yılında Fransa, 1754 yılında Avusturya, 1766 yılında Polonya ve son olarak 1814 yılında İngiltere izlemiştir. Doğu dilleri dil oğlanları okullarının kurulmasının amacı, Osmanlı İmparatorluğu'nda görev yapacak ilgili devletlerin görevlilerinin Türkçe öğrenimini küçük yaşlardan itibaren devlet eliyle sağlamaktır. Böylece başka milletlerin tercümanlarına gereksinim duymadan Osmanlı İmparatorluğu'nun en üst makamlarıyla aracısız olarak iletişime geçebilmeleri sağlamaktır (Ağıldere 2010: 695). Latincenin yanında Türkçe ve Arapçanın da öğretildiği Paris'teki Louis-le-Grand Koleji de (1563'te kurulmuş) dönemin itibarlı okullarından biridir. Fransa Elçiliği binası içerisinde bulunan Kapüsen Koleji ise 1669 yılından 1873'e kadar hizmet vermiştir (Ağıldere 2010: 696).

Rusya'da Çar I. Petro 1711 Prut Seferi'nden sonra Yakın doğu siyasetinin bir gereği olarak Türkçe, Arapça ve Farsça bilen tercümanlar yetiştirilmesini emretmiştir (Eren 1988: 83). Bunun sonucu olarak I. Petro Bilimler Akademisi (1724-1725) kurulmuş ve bu çatı altında Şarkiyat ve Türkoloji çalışmalarına ayrı bir önem verilmiştir. Moskova, Kazan ve Harkov Üniversitelerinde kurulan Doğu dilleri kürsüleri içerisinde Türkoloji'nin ayrı bir yeri vardır. Rusların Türkistan'ı Ruslaştırma programı çerçevesinde başlangıçta Ruslar bu coğrafyada yaşayan Türkleri tanımak adına Türk lehçelerini öğrenmişler bu sayede bölgede siyasi, ekonomik ve kültürel hâkimiyeti ele geçirmişlerdir. Rusya'daki Türkoloji faaliyetleri Sovyetler döneminde ivme kazanmış ve İlimler Akademisi'ne bağlı Dilcilik Enstitüleri, Şarkiyat Enstitüleri gibi birçok kurum faaliyet yürütmüştür. Çarlık döneminde Leningrad'da kurulan Doğu Enstitüsü ile Kazan'daki Kazan Üniversitesi ve Moskova'daki Sovyet Şarkiyat Enstitüsü, Türk dilinin, tarihinin, kültürünün öğrenilmesi ve öğretilmesinde Rusya'daki en önemli merkezlerdir.

Yabancı Yazarlar Tarafından Türkçe Öğretimi Üzerine Hazırlanan Kitaplar: Yabancı yazarlar tarafından 17. yüzyıldan 21. yüzyıla kadar toplam 228 kitap kaleme alınmıştır (Hengirmen 1993: 7).

Yabancı uzmanlar tarafından daha çok dilbilgisi kitapları hazırlanmıştır. Türkçenin grameri verilirken, kitap hangi dilde hazırlanmışsa o dilde açıklamalara yer verilmiş, örneklemeler ise Türkçe yapılmıştır. Örnek kelime ve cümlelerle belli oranda kelime hazinesi de kazandırılmıştır.

1854 yılında W. Burckhardt Barker'ın hazırladığı "**A Practical Grammar of the Turkish Language**" adlı kitap 160 sayfadan oluşmaktadır. Öncelikle Arap harfleri ve bunlara Latin alfabesinde karşılık gelen sesler verilmiş, hareke sistemiyle ilgili açıklamalar örnek kelimeler üzerinden yapılmıştır.

Türk dilinin grameri isimler (*hal ekleri*); sıfatlar, sayı sıfatları ve zamirleri; filler (*olumlu- olumsuz yapılar*), zamanlar (*geniş zaman, şimdiki zaman, geniş zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın hikâyesi, duyulan geçmiş zaman, gelecek zaman, emir kipi, şart kipi, geniş zamanın şartının olumlu çekimi*), fiil çekimlerinin sonuna eklenen şahıs ekleri; ek fiil ve çekimi; fillerin olumsuz çekimi, olumlu-olumsuz soru çekimi şeklinde verilmiştir.

Zarflar (*yer-yön zarfları, hal zarfları, miktar zarfları, zaman zarfları*) ve kullanımları, evet- hayır, var- yok kalıpları, bağlaçlar, ünlemler, sıfatlarda derecelendirme, tamlamalar, fiilimsiler, aitlik eki, edatlarla ilgili açıklama ve örneklerle Türkçenin gramerine ait anlatımlara son verilmiştir. Gramer

anlatımlarını müteakiben diyaloglar yer almaktadır. Selamlaşma, hal hatır sorma, teşekkür kalıpları, günlük konuşmalar, alışveriş esnasında sıklıkla kullanılan yapılar, zaman bildiren kelimeler, teşekkür etme ve soru kalıpları kısa metinler içinde çoğu zaman da bağımsız cümleler içerisinde sunulmuştur.

Ekler bölümünde fiil çekimi tekrarlanmış. Bu tekrar ol- fiilinin Duyulan geçmiş zaman hikâyesi, Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, Öğrenilen geçmiş zaman, Gelecek zamanın hikâyesi, Gereklilik kipi, Gereklilik kipinin hikâyesi, İstek kipinin hikâyesi ve Şart kipi sıralamasını takiben tüm şahıslarda olumlu çekimi yapılmıştır. Kitabın son iki sayfası imla yanlışlarının düzeltilmesine ayrılmıştır.

Türkçenin gramerini öğretmeye yönelik bu kitapta kültürel öğelere rastlanmamakla birlikte Türkçede en çok kullanılan fiiller başlığı altında verilen bölüm önemlidir. Türkçede en çok kullanılan fiiller başlığı altında 159 kelime Arap alfabesi, transkripsiyonlu şekli ve İngilizce olarak verilmiştir. Bu fiillerin; “aç-, ağrı-, al-, anla-, ayrıl-, aldat-, ağla-, aksır-, ak-, art-, ara-, as-, avla-, bil-, bak-, besle-, bırak-, bağla-, bitir-, bin-, barış-, bit-, boş-, bul-, bas-, bağışla-, benze-, bük-, boşan-, buyur-, çarpış-, çek-, çevir-, çöz-, çıkış-, çik-, dayan-, doğ-, doğra-, danış-, de-, düş-, düşün-, dön-, dik-, dil-, dile-, döğ-, düzelt-, düşür-, devril-, değ-, eyle-, eğil-, evlen-, eksil-, eriş-, geç-, gez-, git-, giyin-, gir-, gör-, göster-, gül-, gönder-, gizle-, götür-, gümler-, gözet-, gözle-, iç-, işit-, iste-, in-, işle-, inan-, incin-, kalk-, kaç-, kay-, kilitle- kork-, kapa-, kal-, ko-, kır-, köpür- kaldır-, kokla-, karış-, kayna-, kızdır-, kaşın-, kaz-, kazan-, kes-, küs-, koş-, mihla-, oku-, otur-, öldür-, öğren-, ölç-, öde-, öl-, ört-, öp-, oyna-, pişir-, söyle-, sür-, ser-, söndür-, sök-, sil-, şiş-, soy-, sor-, soğut-, sakla-, sakın-, saltver-, sar-, salın-,sağ-, siğ-, san-, susa-, tart-, tat-, tanı-, terle-, titre-,uzat-, uyu-, uyan-, ulaş-, uğurla-, unut-, uç-, vur-, ver-, yaz-, ye-, yat-, yıka-, yürü-, yetiş-, yoğur-yap-, yorul-“ olduğunu görüyoruz.

Türkçenin gramerinin pratik olarak öğretmeye yönelik “A Practical Grammar of the Turkish Language” kitabına göre oldukça detaylı bir şekilde Rus Türkolog Kononov’un hazırladığı ve tüm detaylarıyla Türk dilinin gramerini veren “Gramatika Turetskogo Yazıkı” incelenen ikinci kitaptır. **A.N. Kononov tarafından 1941 yılında kaleme alınan “Gramatika Turetskogo Yazıkı”** Akademiya Nauk SSSR yayını olarak Leningrad’da basılmıştır. Kitap 293 sayfadan ibarettir.

Kitapta Önsöz’den sonra Giriş bölümünde kısaca Türkçenin tarihi dönemlerinden ve alfabe değişiminden bahsedilmiştir. Harflerin büyük ve küçük yazılışı ve Kiril alfabesindeki karşılıkları verilmiştir. Fonetik bölümde harflerin çıkış yerleri, söyleyiş özellikleri, seslerin çeşitlenmesi, özellikleri örneklerle açıklanmıştır. Ünlü uyumu ve bu uyumu bozan ekler ve istisnai durumlar, ses olayları, yardımcı ünsüz ve ünlüler hakkında detaylı bilgiler yer alır.

Morfoloji bölümünde isim (*çokluk eki, iyelik ekleri (Yunan, Rus, İngiliz, Türk kelimelerinin çekimi yapılmış); ek fiil ve çekimi (olumlu-olumsuz- soru); iyelik zamirleri; hal ekleri (Yunan, Rus, İngiliz, Türk yanında başka kelimeler de kullanılmış); zamirler (şahıs, işaret, dönüşlülük, soru); isimden isim yapan yapımlar ekleri (-cı, -lı, -daş, -sız, -lık, -cik, -cağız, -ca, -rak, -mtrak, -mı, -man, -ki, -al, -sal) ve fonksiyonları; fiilden isim yapan ekler (-mak, -maklık, -mezlik, -mamazlık, -amamazlık, -ma, -maca, -ış, -(i)m, -(y)ı, -k, -ak, -ki, -kan, -gün, -tı, -(i)n, -ınç, -kaç, -dik, -acak) ve fonksiyonları örneklerle anlatılmış. Sayı belirten kelimeler (asıl, sıra, üleştirme, kesir sayı sıfatları); zamanı söyleme kalıpları; soru sıfatları, zamirleri ve zarfları; belgisiz sıfat ve zamirler; fiiller, isimden fiil yapan ekler (-la, -a, -lan, -laş, -da, -a, -l, -al, -k, -r, -ık, -sa, -msa), fiilden fiil yapan ekler (-ş, -n, -dir, -t, -(i)l, -r) ve fonksiyonları örneklerle anlatılmıştır. Yardımcı fiiller (et-, ol-, kıl-, ver-); birleşik fiiller (isim+ yardımcı fiil, fiil+ yardımcı fiil, fiil+ yardımcı fiiller); fiil çekimlerine gelen şahıs ekleri; zamanlar (basit zamanlar: *şimdiki zaman, geniş zaman, duyulan geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman olumlu- olumsuz-soru çekimleri; birleşik zamanlar: hikâye; gereklilik kipi, istek kipi çekimi; gereklilik –istek kipinin hikâyesi; şart kipi çekimi ve şart kipinin hikâyesi); ekfiilin şart çekimi yapılmış. Sıfat fiiller ve zarf fiiller; ikilemeler; ünlemler anlatılmıştır.**

Sentaks başlıklı bölümde sıfat tamlamasının kuruluşu, sıfatlarda derecelendirme, pekiştirme; isim tamlamalarının kuruluşu, çeşitleri örneklerle (*Arap zurnacı, Kürt deveci...*) anlatılmıştır.

Birleşik isimlerin özellikleri ve yapısı (*detaylarıyla verilmiştir. Örneğin bizlik: bilek+yüyük / tersane: dar-üs-sina...*); -mak üzere, -mak için kalıplarının kullanımı; edatların anlatımından sonra cümle kuruluşu verilmiştir. Öncelikle basit cümleler ve bu cümlelerde öğelerin sıralanışı örneklendirilmiş sonra fiilimsilerle kurulmuş birleşik cümleler, lazım/gerek kalıbı; var/yok kullanımları; sıralı cümleler;-dan beri/ -(y)alı, -(y)ınca/-dı mı, -dik//-(y)acak /gibi /-ır... maz / -mesiyle kalıplarının kullanımı örneklerle açıklanmıştır.

Aksan (1995: 67)’a göre kimi zaman dildeki bir sözcük bile ulusun inançları, gelenekleri, bireylerin kendi aralarındaki davranış ve ilişkileri, maddî ve manevî kültürü üzerinde fikir verebilir. Deyim ve

atasözlerinin kullanımı bu açıdan oldukça önemlidir. “Gramatika Turetskogo Yazıkı” da geçen deyim ve atasözleri şunlardır:

Atasözleri: Ne ekersen onu biçersin (s. 214); işlemezsən, dişlemezsən; yatan arslandan gezen tilki iyidir (s. 218); gemiye binmeyince navlun verilmez (s. 233); kul bunalmayınca Hızır yetişmez (s. 233); gece olmayınca yıldız görünmez (s. 233); ayı vurulmazdan derisi satılmaz (s. 237).

Deyimlerden bazıları şunlardır: Yakası kesilmedik lakırdı (s. 222); bin ölçüp bir biçmek (s. 226); derleyip toparlamak (s. 228); ahbap olmak (s. 229); ağız kilitli dolaşmak (s. 231); keyfi kaçmak (s. 235); gözleri dolmak (s. 244); kulak asmak (s. 224); ayak basmak (s. 247).

Türk kültüründe önemli bir yere sahip Nasrettin Hoca'nın adının geçtiği cümlelerin yanı sıra fıkralarından alıntı cümle örneklerine yer verilmiştir. Örneğin: “Hoca bir gün çorba içerken ağız yanmaya başlayınca sokağa fırlayıp aman! Karnımda yangın var diye feryada başlar (s. 239)...

Bu kitaptaki örnek cümlelerin bir kısmı şu yazarlara ait roman, hikâye, dilbilgisi kitaplarından alıntılanmıştır: R. Nuri Güntekin (*Eski Hastalık; Sürgün; Bir Yudum Su; Tanrı Misafiri, Şeker, Çalukuşu, Sönmüş Yıldızlar, Bir Aşkın Tarihi*), Tevfik Fikret (*Şiirlerinden mısralar*), H. Cahit Yalçın (*Kayıkcı*), Namık Kemal (*Sergüzeşt-i Ali Bey, Rüya, Cezmi*), Ahmet Cevat (*Yeni Bir Gramer*), İbrahim Nemci (*Türkçe Gramer II*), Y. Kadri Karaosmanoğlu (*Bir Sürgün, Yaban*), M. Tevfik (*İstanbul'da Bir Sene*), Ömer Seyfettin (*Yalnız Efe, Falaka, Rüşvet, Perili Köşk, Yüksek Ökçeler*), İbrahim Şinasi (*Valideye Bir Mektup*), Ahmet Refik (*Mimar Sinan*) ve Türk masalları (1933, *İst.*), Keloğlan Masalları. 1963 yılında **Andreas Tietze tarafından “Turkish Literary Reader” (Bloomington)** adıyla hazırlanan kitabın önsözünden de; “2. sınıf Türkçe öğrencileri için” anlaşılacağı üzere amaç öğrencilere daha çok Türkçe metin okutarak kelime hazinesini zenginleştirmek ve beraberinde Türk edebiyatı, Türk kültür hakkında bilgi sahibi kılmak hedeflenmiştir.

Kitapta alfabe verildikten sonra sırasıyla şu konulara yer verilmiştir: Temel dil bilgisi kuralları, açıklamalar, kelime bilgisi, metinler, ekler (*bazı Türk yemekleri, selamlaşma örnekleri, isim ve adres sorma*), ses, şekil, anlam ve cümle bilgisi. Ayrıca küçük bir sözlük, düzeltmeler ve ekler de vardır. Metinler nesir ve nazım olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Metinlerden önce yazar ve şairler hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Nesir örnekleri şunlardır: R. Halit Karay “Şeftali Bahçeleri” (1919); A. Şinasi Hisar “Saatler” (1941); F. Celalettin Göktulga “Bir Enişte” (1938); S. Faik Abasıyanık “Balıkçısını Bulan Olta” (1952) ve “Yani Usta” (1954); Sabaattin Ali “Duvar” (1936) ve “İki Kadın” (1942); Abidin Dino “Kel” (1944); Orhan Kemal “Baba Evi” (1949) ve “Avare Yıllar” (1950); Fahri Erdiç “Rüşvet” (1948); Yaşar Kemal “Su” (1955); Nezih Meriç “ Ümit Fakirin Ekmeği” (1950); Fakir Baykurt “Sıpa” (1955) ve “Çilli” (1955).

Nazım örnekleri ise şu altı ana başlık altında verilmiştir: 1. Sosyal temalı şiirler: F. Hüsnü Dağlarca “Dünyaca” (1951); Necati Cumalı “Güneş Delisi” (1957); A. Kadir “Bu Su Çoğala Çoğala” (1959); N. Hikmet Ran “Büyük İnsanlık” (1958); O. Veli Kanık “Sizin İçin” (1949) ve “Bedava” (1949). 2.Hakikat ve inanç temalı şiirler: Rıfat Ilgaz “Çocuklarım” (1943) ve “Uyusun da Büyüsün” (1947); M. Cevdet Anday “Yalan” (1946). 3.Sıradan insanlar temalı şiirler: O. Veli Kanık “Altındağ” (1947), “Söz” (1941), “Güzel Havalarda” (1941) ve Kitabe-i Seng-i Mezar” (1945); Oktay Rıfat “Tecelli” (1946). 4.Kahramanlık temalı şiirler: N. Hikmet Ran “Hükm-ü Humayun” (1936); Mehmet Başaran “İlan-ı Aşk” (1953). 5.Lirik şiirler: Oktay Rıfat “Karıma” (1952) ve “Balkondaki Beyazlı Kadın” (1946). 6.Panoramik şiirler: B. Rahmi Eyüpoğlu “Güzel ile Faydalı” (1952) ve “İstida” (1956); C. Sıtkı Tarancı “Ölümden Sonra” (1946) ve “Abbas” (1946).

Metinlerde bilinmeyen kelimelerin bazıları numaralandırılmış ve metnin sonunda açıklaması verilmiştir. Metinlerden; hayalci, iş bilmez, boş konuşan yiyip içen insan profilleri (*Şeftali Bahçeleri: Ağâh Bey*); mutsuz ve fakir insanlar (*Saatler: Alafranga Fehim Bey ve karısı Saffet Hanım, İki Kadın, Rüşvet: dilenciler ve sakatlar, Ümit Fakirin Ekmeği, Sıpa*); ahlaksız tipler (*Kel: Mebrure, İki Kadın: Kerim, Baba Evi: Kambur Recep ve Parlak Selim, Sıpa: dolmuş şoförü, Çilli: Kadir emmi*); gayrimüslim tipler (*Balıkçısını Bulan Olta: Rum dilber, Yani Usta: Rum bir usta, Baba Evi: Yorgi*); ilkel köy hayatı (*Şeftali Bahçeleri, Su, Çilli*); sessiz, dar, çamurlu, karanlık sokaklar (*Balıkçısını Bulan Olta: İstanbul, Sıpa*); kahvehaneler, meyhaneler (*Balıkçısını Bulan Olta, Yani Usta, Kel, Baba Evi*); içki ve kadın âlemleri (*Şeftali Bahçeleri, Yani Usta*); dini nikâh ve beraberinde çok eşlilik (*Kerbela, İki Kadın, Rüşvet, Çilli*); cinsellik (*Kel*); horlanan kadın (*Çilli, Duvar, İki Kadın, Duvar*), başlık parası (*Çilli*) gibi durumlarla karşılaşmaktayız.

Metinlerde Nedim, Fuzuli, Cengiz Han (*Şeftali Bahçeleri*), Fatih Sultan Mehmet (*Bir Enişte*), Muaviye (*Bir Enişte*) gibi şahsiyetlerin adı geçmekte; Lale Devri (*Şeftali Bahçeleri*) dönemine; orta oyunu ve Kavuklu'ya atıfta bulunulmakta (*Küp Kapağı*) ve Süleymaniye camii (*Bir Enişte*) ile Kurban bayramı gibi soyut ve somut kültürel değerlerden bahsedilmektedir.

Seçilen şiirler de esaret, hürriyet, hapishane, idam, fakirlik, küçük yaşta çalışan çocukların dramı, cinsellik gibi temalar hâkim. Türk masallarının ana kahramanlarından biri olan Keloğlan ve ağlayan nar motifi olumlu yargılar oluşturacak niteliktedir.

Ekler bölümünde Türk yemek kültüründe sıklıkla yer alan tarhana, kebab, pilav, karnıyarık, imambayıldı, kavurma, bulgur, tarator, yufka, ayran, lokma, revani, irmik, helva, muhallebi, kaymak, pekmez, baklava, kadayıf ve bulamadan bahsedilmiş. Karşılaşma-tanışma-uğurlama gibi durumlarda kullanılan kalıplardan; “selamün aleyküm, aleyküm selam, hoş geldin, hoş bulduk, uğurlar olsun, Allah ve lillah aşkına, estağfurullah, zahmet ettiniz, Allah razı olsun, bereket, bismillah, Halil İbrahim bereketi versin, çok şükür, İnşallah, üzerinize afiyet, sizlere ömür, evvel Allah, helal olsun, Alimallah, aman Allah, lanet olsun” verilmiştir.

Tartışma ve Sonuç: Malum olduğu üzere; Türkler ve Batılılar arasındaki ilişkilerin tarihi oldukça eski devirlere kadar gitmektedir. Bu çerçeveden olmak üzere iki toplum, farklı sebeplerle de olsa birbirini tanıma ihtiyacı hissetmiş ve bunun için çaba sarf etmiştir. Avrupa, kendisine uzun süre hükmeden Türklerin devlet yönetimlerini, askeri dinamiklerini ve kişisel özelliklerini merak ettiği için Osmanlı'yı tanımaya çalışmıştır. Türkiye'ye gelen yabancılar gerek eski devirlerde gerekse XX. yüzyılın başlarında genellikle gayrimüslim rehberler eşliğinde dolaşmakta ve yine onların işlettikleri pansiyonlarda kalmakta idiler. Bu durum Batı'da eskiden beri var olagelen olumsuz Türk imajının daha da derinleşmesine sebep olmuştur.¹¹ Batılılar bu gayrimüslim rehberlerin tam ve doğru tercümanlık yapmadıklarını anladıktan sonra kendi tercümanlarını yetiştirmek amacıyla doğu dillerini öğreten okullar, merkezler açma yönüne gitmişlerdir. Bu eğilim beraberinde Türk diliyle birlikte Türk kültürünü de öğrenme şeklinde gelişmiştir.

Zaten yabancı dil öğrenmek bir dünyayı, yabancı bir kültürü de anlamak demektir. Yabancı dil öğretimi, aynı zamanda kültür öğretimidir. İnsanlar ait oldukları toplumun ve o topluma ait kültürün kelime ve kavramlarıyla kendilerini ifade ederler. Bütün kelime, kavramların arkasında bir kültür geçmişi vardır. Bu noktada yukarıda incelediğimiz üç kitaptan ikisi yetersiz kalmıştır. “Turkish Literary Reader” ise kültürümüzü tek yanlı gösteren metinler içermesi yönüyle eksik bir kitaptır. Çünkü ilk iki kitap öğretilen dilin toplumunun yapısı ve sosyal değerlerini dikkate almazken üçüncü kitap sosyal yapıyı tek yönlü gösteren metinlere yer vermiştir. Oysa yabancı dil öğrenen kişi, hedef dili öğrenirken o kültüre ait değişik değer sistemleri, düşünme ve algılamalarla karşı karşıya kalmalıdır.

A Practical Grammar of the Turkish Language” ve “Gramatika Turetskogo Yazıka da hedef dil olan Türkçenin konuşulduğu yerlerin coğrafi özellikleri, tarihi olayları, mimarisi ve diğer sanat dalları hiç yansıtılmamıştır. Evlilik, eğitim, politika gibi günlük pasif kültürel kalıpları ile; edebiyat, tarih, yemek yemek, alışveriş etmek, kişilerle tanışmak gibi günlük aktif kültürel kalıpları noktasında oldukça eksik kalmıştır.

Kültürler arası bildirişim odaklı yabancı dil öğreniminin temel ilkesi ve uygulamalarda temel ders tekniği olan karşılaştırmalı çalışmalara, resim ve çeşitli görüntülerle kültürel içerik aktarmaya yani görselliğe yer verilmeyen üç kitaptan **Gramatika Turetskogo Yazıka'da** Türk roman, hikâye, şiir ve gazetelerden alıntı cümleler, mısralara yer verilmiştir. Böylece kültürler arası iletişim odaklı derslerin temelini oluşturan şeyin, yabancı kültürün kendine özgü yanlarını, farklı olanı dersle tartışmaya açma imkânı sunulmuştur.

¹¹ Aylin DİKMEN, “Turizm”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, (yay. haz. Nuri Akbayır vd.), C. 7, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı ortak yayını, İstanbul 1994.; Çelik GÜLERSOY, “Turizm Olgusunun Gelişimi”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 9, (yay. haz. Mücteba Ang vd.), İletişim Yay., İstanbul 1983. Hüseyin ÇELİK, *Türk Dostu, İngiliz Türkolog Charles Wells Hayatı-Eserleri ve Osmanlı Türkleri İle İlgili Düşünceleri*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1996, s. 22-23.; Adolphus SLADE, *Sir Adolphus Slade'in (Müsavir Pasa) Türkiye Seyahatnamesi ve Türk Donanması İle Yaptığı "Karadeniz" Seferi*, (çev. Ali Rıza Seyfioglu), Genelkurmay IX. Şube Yayınları, Askeri Deniz Matbaası, Ankara, 1945, s. 150-152.

“A Practical Grammar of the Turkish Language” ve “Gramatika Turetskogo Yazıka” Türkiye’deki gündelik yaşama özgü yazılı ve sözlü düzlemde meydana gelebilecek durumları veren Kullanım İşlevli Metinlere hiç yer verilmediği görülmüştür. “Turkish Literary Reader” da ise nesir parçalarında yemek tarifleri, taşıt tarifeleri, resmî belgeler, haritalar, trafik işaretleri, çeşitli gereçleri vb. materyallere yer verildiği görülmektedir.

Amaç kültüre ilişkin bilgilerin sunulduğu Bilgi İletici Metinlere “A Practical Grammar of the Turkish Language”de yer verilmemiş; “Gramatika Turetskogo Yazıka” da gazete haberlerinden alıntılar yapılarak yer verilmiştir. Her iki kitapta da Yazınsal Metinler yer almazken “Turkish Literary Reader”daki metinlerin tamamı bu türdendir. Bu tür metinlerin gündelik yaşamı daha iyi kavramaya yardımcı olduğu dolayısıyla yabancı dilin daha etkin kullanılabilmesi gerçeğinden yola çıkılarak Turkish Literary Reader’ın Türkçe öğrenimi için daha faydalı bir kitap olduğunu söyleyebiliriz. Ama bu metinler batıdaki olumsuz Türk algısını pekiştiren yanları nedeniyle Türk ve Türkiye’nin imajı açısından olumlu metinler değildir.

Ayrıca derslerde işlenecek yazınsal metinler seçilirken metin, dilbilgisi ve sözcük örgüsü yüzünden, öğrencinin yabancı dil düzeyinin çok üstünde olmama ölçütüne dikkat edilmediği; dilsel yapısıyla öğrenciyi zorlayan metinlerin ağırlıkta olduğu ve konular bakımından öğrencinin ilgisine, yaşam deneyimine, içinde bulunduğu gerçekliğe ne kadar uygun olduğu noktası da tartışılabilir.

A Practical Grammar of the Turkish Language” ve “Gramatika Turetskogo Yazıka da Türkçe öğrenenlerin düşünce, kültür alışverişine girmesine imkân veren, dilde yaratıcı ve yetkin olmalarını sağlayan metinlere ve alıştırmalara yer verilmediği görülmüştür. Bu durumda metinler aracılığıyla kültür etkileşimini sağlayabilen bir öğretimi gerçekleştirmenin zor olduğu söylenebilir ancak Türkçenin gramer yapısını öğrenmek açısından A Practical Grammar of the Turkish Language” de “Gramatika Turetskogo Yazıka” da oldukça yeterlidir. Söz dağarcığı açısından ikinci kitapta birinci kitaba göre daha fazla kelime kullanıldığı tespit edilmesine rağmen kitaplar öncelikli olarak Türkçenin gramer yapısını öğretmeyi hedeflediği için kelime öğretimi için gerekli tekrarlarla ve alıştırmalara yer verilmediğini söyleyebiliriz.

Sonuç itibarıyla yabancı araştırmacı dil ve yerli kültür konularında yerli araştırmacılara göre dezavantajlı bir durumdadır. Ancak incelenen kitapların yazarları yabancı olmak hasebiyle yerli bir araştırmacının dikkatinden kaçan belli gözlemleri yapabilmesi noktasındaki avantajı kullanmadıkları görülmektedir.

Yabancı bir araştırmacının, kendi ülkesi ya da ulusu veya genelde dünya açısından değişik bir kültürü yorumlamak yoluyla karşılıklı anlayış ve saygıyı geliştirme yükümlülüklerini yerine getirme konusunda daha çok fırsatı varken, Andreas Tietze, W. Burckhardt Barker ve A. N. Kononov’un bu fırsatı değerlendirmemeleridir.

KAYNAKÇA

Ağıldere, Suna T., (2010), “XVIII. Yüzyıl Avrupasında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Önemi: Osmanlı İmparatorluğu’nda İstanbul Fransız Dil Oğlanları Okulu (1669-1873)”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages*, S. 5/3 Summer.

Aksan, Doğan, (1995), *Her Yönüyle Dil*, 5.baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Akarsu, Bedi, (1984), *Wilhelm Von Humboldt’ta Dil – Kültür Bağlantısı*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul.

Amicis, E. (1938), “*Türkiye Seyahatnameleri 1*”, 1874 de İstanbul,(Çev. Reşad Ekrem Koçu), Aydınlık Basımevi, İstanbul.

Aybet, G. Üçel, (2007), *Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları* (1530-1699), İletişim Yayınları, İstanbul.

Barker, W. Burckhardt ,(1854), *A Practical Grammar of the Turkish Language*, Bernard Quaritch Orientel and Philological Bookseller, London.

Bilge, Reha, (2001), *Siyah Beyaz Arasında Türkiye ve Avrupa*, Evrim Yayınevi, İstanbul.

Bobovious, A., (2002), *Topkapı Sarayı’nda Yaşam*, (Çev. Ali Berktaş), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Cardini, Franco, (2004), *Avrupa ve İslam*, (Çev. Gürol Koca), Literatür Yayınları, İstanbul.

Cobb, S., (2006), *Gerçek Türkler*,(Çev. Hasan Kaya), Maviyağaç, İstanbul.

Çırakman, Aslı, (2001), "Avrupa Fikrinden Avrupa Merkezçiliğine", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Felsefe Sanat ve Kültür Yayınları, Vol.4 No.14.

- Erişkon, Binnur, (1996), *Yabancı Dil Olarak Almanca Ders Kitaplarında Ülke Bilgisi ve Kültür Aktarımı* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İ.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eren, Hasan, (1998). *Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Edwar,d Said, (1998), *Oryantalizm*,(çev. **Nezih Uzel**), İrfan Yayıncılık, İstanbul.
- Faroqhi, S. (2005), *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam*, (Çev. Elif Kılıç), Tarih Vakfı, İstanbul.
- Germaner, Semra – İnankur, Zeynep, (2002), *Oryantalistlerin İstanbul'u*, Türkiye İş Bankası Yayını, İstanbul.
- Güvenç, Bozkurt, (2002), *Kültürün Abc'si*, 2.baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- İldem, E.A., (2000), *Fransız Gezginlerin Gözüyle Türkler ve Yunanlılar, 19. Yüzyılın İlk Yarısında Fransız Gezginlerin Yapıtlarında Karşılaştırmalı Türk Yunan İmgesi*, Boyut Kitapları, İstanbul.
- İnalçık, Halil (1998), "Türkiye ve Avrupa: Dün Bugün", *Doğu Batı Düşünce Dergisi* (Vol.1 No.2) Ankara, Felsefe Sanat ve Kültür Yayınları.
- Güvenç, Bozkurt, (2005), "Kimlik, İmaj ve Türk İman",(Der. Özlem Kumrular), *Dünyada Türk İmgesi*, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Hengirmen, Mehmet, (1993), "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi", *AÜ TÖMER Dil Dergisi*, S.10, Ankara.
- Hüner, Tuncer, (2000), *19. Yüzyılda Osmanlı Avrupa İlişkileri*, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Hüner, Tuncer, (2003), *Doğu Sorunu ve Büyük Güçler (1853 = 1878) Osmanlı'nın Kader Yılları*, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Kabbani, R., (1993), *Avrupa'nın Doğu İmajı*, (Çev. Serpil Tuncer), Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kumrular, Ö.,(2008), *Avrupa'da Türk Düşmanlığının Kökeni Türk Korkusu*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Kutlu, M. N., (2000), *Türkiye'de Bir Gezgin Şövalye Nogales Mendez*, Gendas Kültür Yayınları, İstanbul.
- Kılıçbay, Mehmet Ali, (1998), "Fakir Akrabanın Talihi", *Doğu Batı Düşünce Dergisi: Doğu Ne? Batı Ne?* Yıl: I, Sayı: 2.
- Kırca, H.S., (2010), İngiliz Seyyah Sir Charles Fellows'un Eserinde Türkiye ve Türk İmajı, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Tezi.
- Kononov, A.N., (1941), *Gramatika Turetskogo Yazıka*, Akademiya Nauk SSSR, Leningrad.
- Kula, O. Bilge, (1993), *Alman Kültüründe Türk İmgesi II*, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Önalp, E. (1987), "İspanyol Seyyahlarına Göre Türk İmajı", *I. Uluslar arası Seyahatnamelerde Türk ve Batı İmajı Sempozyumu Belgeleri*, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:221, Eğitim Fakültesi Yayınları No:6, Eskişehir.
- Öztürk, Kadriye, (2006), "Ida von Hahn-Hahn' in "Orientalische Briefe" ve Lady Mary Montagu' ının "Briefe At ıs Dem Orient" Adlı Eserlerinde Doğu ile İlk Karşılaşmada Yabancılık", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2006, Sayı 1:16.
- Polat, Tülin, (1990), "Kültürlerarası Bildirişimde Etkin Bir Süreç: Yabancı Dilde Okuma-Anlama", *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi* S. VII, İstanbul.
- Robins, Kevin, (1996), *İmaj Görmenin Kültür ve Politikası*, (Çev. Nurçay Türkoglu), Ayrıntı Yayını, İstanbul.
- Spohn, M., (1996), *Her Şey Türk İşi, Almanların Türkler Hakkında 500 Yıllık (Ön)Yarguları*, (Çev.Leyla Serdaroğlu), Yapı Kredi Yayını, İstanbul.
- Şahin, G.,(2007), *İngiliz Seyahatnamelerinde Osmanlı Toplumunu ve Türk İmajı*, Gökkuşe, İstanbul.
- Şimşir, Bilal (1977), "Türk-Amerikan İlişkilerinin Yeniden Kurulması ve Ahmet Muhtar Bey'in Washington Büyükelçiliği", *Bellekten*, C.XLI, S. 162, Ankara.
- Tapan, Nilüfer, (1990), "Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Kültür Bağlamının Değerlendirilmesi", *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi* S.VII, İstanbul.
- Tapan, Nilüfer, (1995), "Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Yeni Bir Yöneliş: Kültürlerarası-Bildirişim-Odaklı Yaklaşım", *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. IX, İstanbul.
- Tekin, Talat, (1959), "Sovyet Rusya'da Savaşın Sonra Türkoloji Çalışmaları", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı "Bellekten"*, Ankara.
- Timur, T.,(2000), *Osmanlı Kimliği*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Tietze, Andreas, (1963) *Turkish Literary Reader*, Indiana University Publications, Bloomington

- Tatal, Nilgün, (2003), "Doğu ve Amerika Arasında Avrupa", *Doğu Batı Düşünce Dergisi* Vol.6 No.23, Ankara.
- Yeğenoğlu, Meyda , (2005), "Avrupa Kimliğinin İdeolojik Arkaplanı", *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Vol.8 No.31, Ankara.
- Yetişgin, Mehmet, (2007), "Rusların Türk Toprakları Üzerinde Yayılmasının Sebepleri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Konya.
- Yurdusev, Nuri A., (1997), "Avrupa Kimliği'nin Oluşumu ve Türk Kimliği", (**Atilla Eralp (der.)**), *Türkiye ve Avrupa*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Yükselova, Z.,(2004), İngiliz Kadın Seyyahlarından Lucy Mary Jane Garnett'in Seyahatnamesi ile Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey'in Hatıralarına Göre XIX. Yüzyılın Sonunda Türk Gelenekleri ve Görenekleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.